

Sergiusz Gryniewicz

"New Pathways in Linguistics", S.
Puppel, red. M.
Bugusławska-Tafelska, Olsztyn 2008 :
[recenzja]

Prace Językoznawcze 11, 261-263

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

RECENZJE, OMÓWIENIA, SPRAWOZDANIA

„New Pathways in Linguistics” S. Puppel, M. Bogusławska-Tafelska (red.).
Olsztyn 2008

Za znaczące wydarzenie w językoznawstwie w 2008 r. należy uznać ukazanie się pierwszego tomu serii „New Pathways in Linguistics”, wydawanego przez Zespół Filologii Angielskiej Wydziału Humanistycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie. Poświęcony głównie zagadnieniom lingwistyki kognitywnej, zbiór referatów jest udaną próbą odpowiedzi na zmiany zachodzące we współczesnym językoznawstwie, ukierunkowane przeważnie na wzajemne stosunki między językiem i poznaniem, jak również na komunikacyjne aspekty funkcjonowania języka.

W związku z przedstawionymi problemami oraz postawionymi celami materiał w tomie został podzielony na dwie grupy artykułów. W pierwszej autorzy postawili przed sobą zadanie opracowania podstaw paradygmatu interdyscyplinarnego w lingwistyce XXI w. Rozpoczyna ją artykuł poświęcony uzasadnieniu formowania się autonomicznego kierunku na bazie współczesnej lingwistyki komunikacyjnej, przeciwstawiającego się tradycyjnym badaniom intralingwistycznym. Dla nowego kierunku zaproponowano nazwę „komunikologia”.

Konieczność wyjścia poza ramy tradycyjnych paradygmatów lingwistycznych umotywowana jest zarówno różnorodnością aspektów współczesnej działalności komunikacyjnej, jak również licznymi, nowymi problemami badawczymi formułowanymi dziś w studiach nad językiem. Komunikologia może współistnieć z lingwistyką, tworząc z nią nową konfigurację przestrzeni semiotycznej, rozumianej jako całokształt elementów i czynników sytuacji komunikacyjnych (dyskursów). Wspólnym punktem dla lingwistyki i komunikacji może być korelacja z siatką semiotyczną, która włącza drugą triadę znaków Pirsra (znak, obraz, kod), przy czym różnica między nimi skupia się na określeniu istotnych dla badania znaków. Dla lingwistyki będą to przede wszystkim zakodowane znaki językowe, ale tylko wtedy, gdy sfera „komunikologii” nie będzie ograniczona. Takim sposobem semiosfera nabywa dwóch wymiarów – zorientowanego językowo z koncentracją uwagi na aspektach kodowych oraz zorientowanego komunikacyjnie, który uwzględni wszystkie rodzaje znaków.

Dla dzisiejszych językoznawców opracowanie podstaw teoretycznych nauki, która byłaby zarówno alternatywą dla lingwistyki tradycyjnej, jak również

jej dopełnieniem, przedstawia się bardzo prestiżowo. Nie mniej prestiżowym zadaniem jest rozwój współczesnych wyobrażeń o systemie funkcji języka, które postawił przed sobą autor kolejnego artykułu *Funkcje języka w perspektywie ekolingwistycznej*.

Jednym z podstawowych problemów jest rozróżnienie funkcji ogólnych języka oraz funkcji szczególnych, realizujących się na poziomie jednostek językowych. Problem ten uwzględnia także perspektywę ekolingwistyczną, która bierze pod uwagę takie czynniki, jak: związek synchronii oraz diachronii w rozpatrywaniu języków, udział kontaktów i konfliktów językowych oraz względy polityki językowej.

Odchodząc od tradycyjnego, wprowadzonego na początku XX w. przez Bühlera, rozważania funkcji języka, które są ściśle powiązane z mówiącym (ekspresja), słuchającym (apelacja) oraz przedmiotem rozmowy (reprezentacja), autor proponuje rozszerzenie tego wykazu do sześciu parametrów, w związku z którym język realizuje się jako system funkcjonalny. W kontekście owych parametrów rozpatrywane są: 1) świat jako rzeczywistość materialna, społeczna lub psychiczna; 2) człowiek jako podmiot indywidualny lub grupowy; 3) wzajemne oddziaływanie podmiotów z uwzględnieniem zasad współpracy w komunikacji; 4) dyskurs jako wydarzenie interaktywne, które uwzględnia takie aspekty, jak warunki oraz kody komplementarne wzajemnego oddziaływania; 5) konwencjonalny system wartości, który w większym bądź mniejszym stopniu jest wspólny dla wszystkich uczestników sytuacji komunikacyjnej; 6) sytuacja językowa, uwzględniająca warianty społeczne i funkcjonalne języka (s. 24–25). Dodatkowo należy uwzględnić dwa rodzaje realizacji funkcji języka – eksplikacyjny (sposób przedstawiania rzeczywistości w języku i mowie) oraz instrumentalny (wykorzystywanie języka we wszystkich możliwych rodzajach działalności). Przy takim podejściu można wyodrębnić dwanaście podstawowych funkcji języka: nominatywną, magiczną, indeksową, ekspresywną, asocjatywną (symboliczną), pragmatyczną, stylistyczną, etologiczną (heurystyczną), kognitywną (kumulacyjną), kreatywną, statutową (dystrybucyjną), deterministyczną (inicjacyjną). Zaproponowana klasyfikacja funkcji językowych jest otwarta i możliwe jest jej uzupełnianie.

Ostatni artykuł tej części monografii poświęcony jest próbie uzasadnienia możliwości wyjścia lingwistyki poza ramy badań językoznawczych i włączenia jej w krąg nauk przyrodniczych. Taka integracja powinna pozwolić z jednej strony na wypracowanie interdyscyplinarnego paradygmatu naukowego na bazie lingwistyki kognitywnej, który byłby uniwersalną metodą naukową pozwalającą zrozumieć człowieka jako podmiot psychofizjologiczny; a z drugiej umożliwiającą rozumienie kognitywistyki jako wielowymiarowego, kompleksowego studium człowieka (s. 46). Wśród nauk, które powinny znaleźć się w przewidzianej syntezie, znajdują się: antropologia, socjologia, neurobiologia, psychoterapia, teoria sztucznej inteligencji. Proponuje się także wykorzystanie w językoznaw-

stwie modeli fizyki kwantowej, a także metod fizyki i matematyki w badaniach nad świadomością przyrody oraz procesami ludzkiego myślenia. Analizując otwierające się możliwości, autorka doszła do wniosku, że współczesna lingwistyka kognitywna dysponuje potencjałem, by badać trójstronny stosunek między człowiekiem, językiem i otaczającym go światem elementów materialnych i niematerialnych oraz że każde badania procesów językowych stanowią jednocześnie studium człowieka i otaczającego go świata.

W drugiej części monografii kolektywnej zamieszczone są artykuły poświęcone różnym aspektom analizy kognitywnej systemu języka oraz procesów językowych. Rozdział ten rozpoczyna referat, który został przygotowany na bazie tradycyjnych badań z zakresu znaczenia angielskich przyimków. Nowa w tym podejściu jest próba wykorzystania w analizie zasad fizyki kwantowej dla tworenia nowej drogi w interpretacji wahań w spektrum znaczeń przyimków.

Kolejny referat stanowi kognitywną analizę metafor ontologicznych, po które sięgnął Karol Darwin, pisząc swoje słynne dzieło *O powstawaniu gatunków*; metaforyzacja w dyskursie naukowym umożliwiła Darwinowi przejrzyste przedstawienie swoich koncepcji.

W następnych referatach tej części monografii analizowana jest alternatywa wykorzystania podejścia kognitywnego w fonologii, mająca w efekcie umożliwić lepszą interpretację procesów fonetycznych i włączenia fonologii jako paradygmatu w językoznawstwie do sfery lingwistyki kognitywnej. Kolejne studium stanowi analizę porównawczą angielskich i polskich zwrotów bezokolicznikowych z punktu widzenia gramatyki kognitywnej. Ostatni referat omawia mechanizmy kognitywne w procesach nabywania i posługiwania się przyimkami lokalnymi w języku polskim.

Podsumowując, w monografii ukazano szerokie spektrum nowych kierunków wykorzystania podejść kognitywnych w badaniu różnych poziomów języka. Recenzowany tom otwiera serię, w której będą publikowane materiały odzwierciedlające niestandardowe, nowoczesne metody w studiach nad językiem.

Sergiusz Gryniewicz

Joanna Wrycza: *Galaktyka języka Internetu*. Nova Res – Wydawnictwo Innowacyjne. Gdynia 2008

Galaktyka języka Internetu to zbiór esejów dotyczących tekstu w mediach elektronicznych. Tytuł nawiązuje do klasycznych już dzieł: *Galaktyki Internetu* M. Castellsa i *Galaktyki Gutenberga* M. McLuhana. Autorka obrała sobie więc